IZVOARELE NUMISMATICE ÎN OPERA CRONICARULUI NICOLAE STOICA DE HAŢEG * (I)

DANA BĂLĂNESCU

Rândurile de faţă încearcă să analizeze o latură mai puţin cercetată din activitatea complexă a cronicarului bănăţean, Nicolae Stoica de Haţeg şi anume preocupările de numismatică, ilustrate atât în lucrările sale [1] cât şi în redactarea unui catalog al propriei sale colecţii [2].

Căci, aşa cum remarca cercetătorul Damaschin Mioc, cărturarul bănăţean a adunat şi a păstrat tot ceea ce putea aminti de trecutul „Ţării Banatului", monumente, statui, inscripţii şi mai ales monede, în parte achiziţionându-le sau colectându-le din săpăturile efectuate în zona Băile Herculane [3]. Despre colecţia sa de numismatică vorbesc atât mărturiile sale proprii cât şi cele ale contemporanilor săi. Astfel, Damaschin Bojâncă, menţionează vizita pe care a făcut-o în anul 1830 la Mehadia, prilej cu care descrie colecţia de monede a protopopului Stoica de Haţeg [4]. Pe de altă parte, însuşi cronicarul scrie: „1813 – am dăruit Muzeului Naţional din Pesta 24 bucăţi monede romane, greceşti şi maghiare" [5]. De asemenea, Constantin Moisil referindu-se la activitatea numismatică a lui Damaschin Bojâncă, aminteşte „un colecţionar de monete antice, până acum necunoscut, protoerul Nicolae Stoica din Mehadia" [6]. Cronicarul bănăţean alcătuise în anul 1831 un catalog al monedelor din colecţia sa cuprinzând 117 tipuri monetare, catalog redactat în limba germană şi pe care îl trimite mitropolitului din Carlovăţ [7].

Dincolo însă de pasiunea de colecţionar, putem distinge la Nicolae Stoica preocupări propriu-zise de numismatică, asupra cărora vom insista în prima parte a articolului. Apelând deseori în ambele sale lucrări (*Cronica Banatului*) şi (*Cronica Mehadiei*) la argumentele de ordin numismatic, cronicarul dovedeşte importanţa pe care o acorda acestei ştiinţe auxiliare, fiind în acest sens un deschizător de drumuri.

În primul rând, din opera sa se detaşează informaţiile despre monedele descoperite în zona Băile Herculane – Mehadia. Astfel, în *Cronica Banatului*, cu ocazia descrierii săpăturilor la fundaţia bisericii din Băile Herculane, este menţionată descoperirea monedelor „conzulilor Romei Vechi" [8], adică a monedelor romane

BSNR, LXXXVI–LXXXVII, 1992–1993, p. 333–340

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

republicane. Informaţia s-a pierdut cu timpul, asemenea monedelor, deoarece începând cu secolul al XX-lea, în literatura de specialitate, această localitate nu este înscrisă în repertoriul descoperirilor de acest gen. De asemenea, în *Cronica Mehadiei* sunt amintite tipuri monetare romane republicane şi imperiale, maghiare, poloneze şi turceşti, toate descoperite în perimetrul localităţii Mehadiei [9].

Mai mult decât atât, cronicarul bănăţean încearcă să schiţeze câteva comentarii numismatice. Nu de puţine ori, el descrie şi chiar descifrează legendele de pe monede romane, cu observaţia că atunci când se referă la monedele emise de Valens, de pildă, P M S nu înseamnă *„potifex maximus S"* ci Provincia Moesia Superior [10]. Valens nu a emis monede la Viminacium, dar se pare că Nicolae Stoica face o confuzie, căci povestind faptele „ţesarului Valens", completează cu legenda de pe unele monede: „C. Val. Novintus – provincia Dacia P.M.S. Col VIII şi An XII". Evident că el confundă cele două tipuri de emisiuni coloniale – col VIII fiind probabil COL VIM, pe care însă nu a citit-o corect. Cât despre Val. Host. s-ar putea să fie vorba de Valens Hostilianus, fiul lui Traian Decius şi al Etruscillei, care a primit titlul de Caesar (= „ţesar") în anul 250.

Cronicarul descrie, de asemenea, monedele emise de Iulia Domna, confundând-o cu Iulia Maesa, iar pe baza unor elemente din legendă, descifrate greşit, conchide că „a fost creştină şi rumână" [11]. Aceeaşi problemă o prezintă şi în *Cronica Mehadiei*, unde menţionează majoritatea emisiunilor consulilor Romei republicane, Norbanus şi Balbus, sau a împăraţilor romani din dinastiile Iulia, Flavia şi Antonia [12].

Cu toate acestea, Nicolae Stoica distinge totuşi uneori emisiunile imperiale de cele coloniale, deoarece în ambele sale lucrări ei aminteşte monedele „greceşti" ale lui Filip Arabul („bani greceşti, latineşti are" [13]) sau că Severus Alexander şi Gordianus au „monede greceşti" [14]. Probabil că se referea la monedele oraşelor greceşti care au primit dreptul de a emite monedă de bronz cu legenda în limba greacă.

Cronicarul bănăţean atrage atenţia asupra monedelor tracice, probabil dacice, amintind chiar monede satirice la adresa lui Caesar şi Agrippa [15] ca şi „monedele regelui transilvănean Kosol", fiind vorba probabil de regele dac Koson-Cotiso, ale cărui monede de aur constituie o controversă a cercetării numismatice [16].

Aşa cum am mai menţionat, Nicolae Stoica utilizează uneori mărturiile numismatice pentru argumentarea unor probleme istorice, cum ar fi stăpânirea Mehadiei de către romani înainte de războaiele cu Traian, doar pe baza unei corelaţii forţate între legenda de pe monede cu diferite denumiri toponimice (de pildă Pergamon = *„Pergam, turnul de pe dealul Mehadiei"* [17]). Pe de altă parte, cronicarul nu explică prezenţa monedelor romane prin prisma fenomenului de penetraţie a acestora pe teritoriul Daciei, cu mult înainte de cucerirea şi transformarea ei în provincie a Imperiului roman.

Dincolo însă de aceste greşeli, la care se adaugă confuzii repetate între reprezentările iconografice ca Vesta, Pax, Aeternitas cu numele împărăteselor [18], Nicolae Stoica reuşeşte să interpreteze destul de corect semnificaţia unor emisiuni monetare, ca de pildă monedele Severilor [19], mai precis ale celor doi fii ai lui Septimius Severus (Caracalla şi Geta).

În cele ce urmează, ne vom referi la catalogul colecţiei lui Nicolae Stoica de Haţeg [20], analiza noastră vizând deocamdată monedele greceşti şi romane republicane, pentru care am întocmit o listă, utilizând cataloagele moderne. De la bun început, se cuvine să subliniem eforturile depuse de cronicar pentru identificarea monedelor, în general o deteminare destul de corectă, precum şi întocmirea sintetică a catalogului, atât cât i-au permis sursele bibliografice pe care el le deţinea. Astfel, cronicarul bănăţean încearcă să descrie reversul monedelor, menţionând metalul şi legenda acestora, pe care o întregeşte câteodată. De cele mai multe ori, el însoţeşte descrierea cu anumite date istorice referitoare la magistraţii sau emitenţii monetari. Ordinea pieselor în catalog nu urmează însă o anumită clasificare, bazată pe tipuri monetare, ci este o simplă înşiruire cât de cât cronologică a monedelor deţinute.

Din rândul monedelor greceşti reţine atenţia o monedă greco-macedoneană, după descrierea făcută de Stoica de Haţeg, probabil o tetradrahmă emisă de Alexandru cel Mare. Lectura legendei este aproape corectă, cu excepţia unei singure litere, dar explicaţia iconografiei este confuză: „un geniu cu o pasăre", de fapt, Zeus este reprezentat pe tron, cu un vultur în mână [21]. Tot în cadrul acestei categorii, menţionăm o monedă tip Philip II, probabil o tetradrahmă, a cărei legendă este citită incorect, iar explicaţia personajului de pe revers („tatăl lui Filip") este eronată, deoarece este redat călăreţul olimpic sau regal cu mantia şi kausia [22]. În sfârşit, este inclusă o tetradrahmă a regelui Lysimah, o monedă mai rară pentru teritoriul Banatului [23].

Lista monedelor greceşti cuprinde şi o monedă cu legenda „Kosol". În catalog ea figurează ca monedă de argint, fiind atribuită unui rege trac Kosol, care îl precede pe Atalus. Deocamdată nu am reuşit să identificăm acest dinast trac. Pe de altă parte, aşa cum am mai menţionat, Nicolae Stoica aminteşte în lucrările sale „monede ale regilor traci sau transilvăneni Lysimah sau Kosol" [24]. Pare evident că în acest context, el se referea la monedele de tip Koson, lucru subliniat de altfel şi de D. Mioc [25]. Moneda din catalog fiind însă de argint, nu putem admite totuşi că ar fi vorba de moneda de aur Koson.

În cadrul monedelor greceşti se detaşează şapte monede illyre, emise de cele două oraşe Dyrrhachium şi Apollonia, menţionate de cronicar, în mod nejustificat, „satirice care au fost puse în circulaţie" (se referea probabil la reprezentarea vaca şi viţelul de pe avers ?). În citirea numelor eponimilor, cronicarul dovedeşte o anumită pricepere, omiterea unor litere datorându-se probabil şi stării de conservare a pieselor. În ceea ce privesc unele erori menţionăm că abrevierea ΑΠΟΛ este descifrată prin numele eponimului şi nu prin denumirea cetăţii emitente. De asemenea, Nicolae Stoica interpretează desenul pătratelor de pe revers ca reprezentarea unui regat, ele constituind în realitate simbolul grădinilor lui Alcinous [26]. În schimb, subliniem importanţa acestor monede pentru repertoriul numismatic al Banatului. Dacă apreciem ca sigură afirmaţia cronicarului că ele au fost descoperite „prin munţi, pe ogoarele noastre, mai cu seamă în sus de Mehadia" [27], atunci ele adaugă un punct nou pe harta descoperirilor monedelor illyre în sudul Banatului. Concentrate cu precădere în Clisura Dunării [28], aceste monede au fost depistate în multe puncte din Banat, jalonând astfel direcţia de penetrare a acestora spre Transilvania [29].

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Monedele romane republicane din colecţia cronicarului Nicolae Stoica nu ridică probleme deosebite. Din lista celor 37 de piese, am reuşit să identificăm deocamdată 23 exemplare. Cronicarul descrie destul de corect iconografia monedelor şi de asemenea izbuteşte prin întregirea legendei să determine diverşi magistraţi monetari (de pildă denarii lui D. Postumius Albinus Bruti F. sau ai lui L. Marcius Philippus). Uneori însă, Nicolae Stoica oferă o lectură uşor eronată a numelor: Aurelius în loc de Aemilius la denarul lui M. Aemilius Scaurus, P. Plautius Hypsaeus sau Appulius în loc de Appuleius la denarul lui L. Appuleius Saturninus. De asemenea, descriind reversul monedei, el omite citirea exergii, foarte importantă de cele mai multe ori. În ceea ce priveşte descrierea reprezentărilor, ea este generală şi nu întotdeauna corectă, explicaţia iconografiei fiind vagă şi confuză (de pildă la denarul lui C. Mamilius Limetanus).

Tot în această categorie, cronicarul include o monedă care, după descriere, corespunde, de fapt, emisiunii de tip *Urbs Roma*, aparţinând secolului al IV-lea e.n. (cf. LRBC, I, 1008, perioada 330-335).

Câteodată, Nicolae Stoica îşi însoţeşte descrierea pieselor cu mici desene, aşa cum o face la menţionarea unor monede satirice aparţinând lui Caesar [30].

În catalog mai figurează o monedă atribuită regelui Numa Pompilius, menţionată şi în *Cronica Mehadiei*. Fiind menţionată cu o descriere foarte clară, cuprinzând şi legenda de pe avers, am reuşit să o atribuim de fapt lui L. Pomponius Molo (vezi lista, piesa nr. 21), explicându-se astfel „enigma" acestei monede.

Vizavi de preocupările numismatice ale cronicarului bănăţean ar fi fost interesant de urmărit sursele bibliografice de specialitate existente în biblioteca sa [31], dar probabil că în cuprinsul lucrărilor de istorie universală pe care le deţinea, Nicolae Stoica a beneficiat de observaţii numismatice cu caracter general. Căci veacul al XIX-lea, mai precis prima jumătate a sa, când cronicarul a scris lucrările sale, a stat sub semnul erudiţilor T.E. Mionnet şi a lui J.H. Eckhel, considerat părintele numismaticii [32]. În Ţările române, Nicolae Stoica a avut ca precursori pe cronicarii moldoveni şi munteni, care au utilizat deseori monedele în argumentarea ideii de romanitate sau continuitate a românilor [33]. În Transilvania şi Banat, el s-a înscris pe linia unor cărturari ca Georg Kraus, Martin Schmeizel sau Damaschin Bojâncă [34], Michael Pap Szatmári [35] şi Dániel Lészay [36]. De asemenea, reamintim că la începutul secolului al XIX-lea încep să fie constituite colecţiile marelui ban Mihalache Sturdza Ghica sau a lui Dimitrie Sturdza precum şi cele ale colegiului Sf. Sava [37].

Încercând să urmărim destinul monedelor din colecţia cronicarului, precizăm că o parte din ele s-au regăsit în Muzeul General Nicolae Cena din Băile Herculane (în primul rând tetradrama lui Lysimah şi cele mai multe din monedele romane imperiale) [38]. Majoritatea pieselor s-au pierdut apoi, cu excepţia monedei Faustina Senior (?) [39].

Considerat de editorii operei sale „probabil cel dintîi numismat, arheolog şi epigrafist român" [40], Nicolae Stoica de Haţeg este în mod sigur – după aprecierea noastră – primul numismat din Banat.

LISTA MONEDELOR GRECEŞTI ŞI ROMANE REPUBLICANE DIN COLECŢIA LUI NICOLAE STOICA DE HAŢEG [41]

I. *Monede greceşti*

A. MACEDONIA

1/7. *Filip II* (postumă ?)
cf. Müller $_1$, p. 127, tip general, pl. XXIV – tip general

2/8. *Alexandru cel Mare*
cf. Müller $_1$, p. 127-128, pl. III – tip general monograma: [illegible]

3/16. *Lysimah*
cf. Müller $_2$, pl. III

B. ILLYRIA

4/11. *Apollonia*
Andrion – Theophilou
Maier 47; Ceka 14

5/12 *Apollonia*
Ariston – Lysenos (?)
Maier 63; Ceka 27

6/9. *Apollonia*
Moschilos – Parmenon
Maier 82; Ceka 80

7/14. *Dyrrhachium*
Meniskos – Kallonos
Maier 256; Ceka 322

8/18. *Dyrrhachium*
Meniskos – Lykiskou
Maier 278; Ceka 325

9/15. *Dyrrhachium*
Meniskos-Phitota
Maier 396; Ceka 331

10/10. *Dyrrhachium*
Philotas – Kleanoros (?)
Maier 258; Ceka 453

II. *Monede romane republicane*

11/23/532. *C. Rennius /?/*
Grueber 885, Roma, a. 150-125
Sydenham 432, Roma, a. 135-126
Carwford 231/1 Roma, 138 î.e.n.

12/41/682. *M. Baebius Q.F. Tampilus*
Grueber 935, Roma, a. 150-125
Sydenham 489, Roma, a. 125-120
Crawford, 235/1, Roma a. 137 î.e.n.

13/22/531. *L. Antestius Gragulus*
Grueber 976, Roma, a. 124-103
Sydenham 451, Roma, a. 135-126
Crawford 238/1, Roma, a. 136 î.e.n.

14/26/630. *M. Caecilius Metellus*
Grueber 1145, Roma, a. 94
Sydenham 480, Roma, a. 125-120
Crawford 363/1, Roma, a. 127 î.e.n.

15/42/688 *C. Porcius Cato*
Grueber 461, Italia, a. 150-125
Sydenham 532, Nordul Italiei sau Gallia Cisalpină, a. 109
Crawford 274/1, Roma, a. 123 î.e.n.

16/20/500. *T. Deidi*
Grueber 530, Italia, a. 99-94
Sydenham 550, Italia, a. 105-104.
Crawford 294/1, Roma, a. 113 sau 112 î.e.n.

17/45/708. *L. Caesius*
Grueber 585, Italia, a. 91
Sydenham 564, Sudul Italiei (Rhegium?), a. 103
Crawford 298/1, Roma, a. 112 sau 111 î.e.n.

18/25/622. *Man. Fonteius (?)*
Grueber 1211, Roma, a. 91
Sydenham, Sudul Italiei (Rhegium ?), a. 103
Crawford 307/1, Roma, a. 108 sau 107 î.e.n.

19/35/654. *L. [Appuleius] Saturninus*
Grueber 1542, Roma, a. 90
Sydenham 578 a, Roma, a. 100-97
Crawford 317/3b, Roma, a. 104 î.e.n.

20/37/670. *L. Iulius*
Grueber 1676, Roma, a. 89
Sydenham, Roma, a. 100-97
Crawford 323/1, Roma, a. 101 î.e.n.

21/4/39. L. Pomponius Molo
Grueber 733, Italia, a. 92
Sydenham 607-608
Crawford 334/1, Roma, a. ? 97 î.e.n.

22/18/469. *L. Iulius Bursio*
Grueber 2485, Roma, a. 85
Sydenham 728, Italia, a. 83
Crawford 352/1a, Roma, a. 85 î.e.n.

23/38/671. *C. Norbanus*
Grueber 2782, Roma, a. 82
Sydenham 739, Roma, a. 80
Crawford 357/1 b, Roma, a. 83 î.e.n.

24/43/695. *P. Crepusius*
Grueber 2664, tip general, Roma, a. 83
Sydenham 738, Roma, a. 82-81
Crawford 361/1a,b, Roma, a. 82 î.e.n.

25/31/648. *C. Mamilius Limetanus*
Grueber 2716, Roma, a. 83
Sydenham, Italia, a. 82-81
Crawford 362, Roma, a. 82 î.e.n.

26/30/647. *M. Aemilius Scaurus; P. Plautius Hypsaeus*
Grueber 3876, Roma, a. 58
Sydenham 912, Roma, a. 58
Crawford 422/1a, Roma, a. 58 î.e.n.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

27/43/654. *L. [Marcius] Philippus*
Grueber 3890, Roma, a. 56
Sydenham 919, Roma, a. 56
Crawford 425/1, Roma, a. 56 î.e.n.

28/40/680. *Q. Caepio Brutus*
Grueber 3864, Roma, a. 59
Sydenham 907, Roma, a. 60
Crawford 433/2, Roma, a. 54 î.e.n.

29/28/643. *D. Postumius Albinus Bruti F.*
Grueber 3964, Roma, a. 49
Sydenham 942, Roma, a. 49-48
Crawford 450/2, Roma, a. 48 î.e.n.

30/47/711. *A. Licinius Nerva III Vir* (?)
Grueber 3999, Roma, a. 48
Sydenham 954, Roma, a. 47
Crawford 454/1, Roma, a. 47 î.e.n.

31/21/530. *Q. [Caecilius] Metellus Pius Scipio*
Grueber 12, Africa, a. 47-46
Sydenham 1046, Africa, a. 47-46
Crawford 459/1, Africa, a. 47 sau 46 î.e.n.

32/24/540. *L. Livineius Regulus* (?)
Grueber 4269, Roma, a. 39
Sydenham 1111, Roma, a. 42
Crawford 494/29, Roma, a. 42 î.e.n.

33/48/723. *Imp. Divi Iuli F. Ter III Vir R P sau Imp. Caesar Divi Iuli F cu M. Agrippa Cos. Desig.*
Grueber 102, Gallia
Sydenham 1129-1131
Crawford 534/2, atelier mobil cu Octavian, a. 38 î.e.n.

NOTE

Comunicarea în forma de față a fost prezentată la cel de-al IV-lea Simpozion național de numismatică, Botoșani, 18-20 mai 1987. Mulțumim și pe această cale cercetătorului dr. Damaschin Mioc pentru prețioasele sugestii date în legătură cu redactarea unei asemenea lucrări de analiză.

[1] Nicolae Stoica de Hațeg. *Cronica Banatului*, ed. II, revăzută, îngrijită de Damaschin Mioc, Timișoara, 1981 (mai departe *Cronica Banatului*); idem, *Scrieri/Cronica Mehadiei și a Băilor Herculane, Povești moșăști, Varia*, ed. întocmită de D. Mioc și C. Feneșan, Timișoara, 1984 (mai departe *Cronica Mehadiei*).

[2] Manuscrisul se află în Arhiva Mitropoliei din Sremski Karlovici, publicat în volumul *Scrieri*, capitolul: *Ruinele (și) monedele de la Mehadia* (mai departe *Ruinele*) p. 176-189 – varianta în limba germană și p. 187-194 – traducerea în limba română.

[3] D. Mioc, *Introducere la Cronica Banatului*, p. 12.

[4] *Ibidem*, p. 13 și nota 25.

[5] *Ibidem*, nota 27; *Ruinele*, p. 187.

[6] C. Moisil, BSNR, 73-80, 1930-1931, p. 12-15: Despre activitatea lui Nicolae Stoica vezi și A.H. Golimas, C.C. Gheorghe, *Bibliografia numismatică românească*, București, 1984, p. 27-28.

[7] Vezi supra nota 2.

[8] *Cronica Banatului*, p. 93, f. 22.

[9] N.S. Stoica de Hațeg, *Mehadier Chronik*, ed. îngrijită de D. Mioc și A. Armbruster, București, 1980 (mai departe *Mehadier Chronik*), p. 62, f. 11.

[10] *Cronica Banatului*, p.90, f. 27; de fapt, nu se cunosc emisiuni de acest gen pentru Valens. Pentru această problemă, vezi B. Bick, *Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, Berlin, 1898; N. Vulic, NZ, 34, 1902, p. 139-145; O. Göhl, NK, 5, 1906, p. 77; W. Knechtel, BSNR, 7, 1911, p. 7-17; E. Jonas, NK, 25, 1926, p. 49-54; A. Alföldi, NK, 26-27, 1927-1928, p. 146; M. Macrea, AISC, 3, 1936-1940, p. 248; A. Kérényi, FA, 13, 1961, p. 85; I. Winkler, SC, 7, 1965, p. 225-234; Idem, SCN, 6, 1971, p. 145-160; O. Dogariu, BSNR, 67-69, 1973-1975, p. 95-99; M. Bakos, NK, 76-77, 1977-1978, p. 19-25.

[11] *Cronica Banatului*, p. 117, f. 25.

[12] *Mehadier Chronik*, p. 59.

[13] *Cronica Banatului*, p. 87, f. 244.

[14] *Mehadier Chronik*, p. 60, f. 10.

[15] *Cronica Mehadiei*, p. 14.

[16] Pentru această problemă vezi V. Pârvan, *Getica*, București, 1926, p. 84; H. Daicoviciu, ActaMN, 6, 1969, p. 107-110; I. Winkler, SCIV, 23, 1972, 2, p. 173-197; C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 354-361, în care este menționată întreaga bibliografie și evoluția cercetărilor referitoare la monedele Koson.

[17] *Cronica Mehadiei*, p. 14.

[18] *Cronica Banatului*, p. 86, f. 25

[19] *Mehadier Chronik*, p. 61, f. 10.

[20] *Ruinele*, p. 188-189.

[21] De fapt, Zeus Aëtophoros. Pentru acest tip de monede, vezi L. Müller, *Numismatique d'Alexandre le Grande*, Copenhaga, 1855; H. Gaebler, *Die antiken Münzen von Makedonia und Paionia*, Berlin, 1935; G. le Rider, *Le monnayage d'argent et d'or de Philippe II*, Paris, 1977.

[22] *Ibidem*. Descrierea sumară a acestor monede nu ne permite să precizăm dacă acestea sunt emise în timpul domniei lui Filip II și respectiv Alexandru cel Mare sau sunt postume. Pentru această problemă vezi B. Mitrea, SCIV, 22, 1971, 2, p. 165-177; Gh. Poenaru-Bordea, BSNR, 67-69, 1973-1975, p. 32.

[23] În Banat au fost semnalate monede de aur Lysimah în componența tezaurului descoperit în anul 1882 la Drencova, alături de emisiunile lui Filip II, Alexandru cel Mare și Filip III (O. Iliescu, CN, 2, 1979, p. 5, 10 cu bibliografia mai veche; F. Medeleț, ActaMN, 19, 1981, p. 22: M. Thompson, IGCH, nr. 400). Într-un singur repertoriu localitatea Mehadia mai apare menționată cu descoperirea unei tetradrame de tip Lysimah (I. Winkler, SCS, 7, 1955, 1-2, p. 68, tab. III/9, nr. 10, autoarea citând ca sursă TRÉT, 9, 1893, p. 152).

[24] *Cronica Mehadiei*, p. 13.

[25] *Ibidem*, p. 14, nota 9.

[26] Pentru această problemă, vezi H. Ceka, *Questions de numismatique illyriénne*, Tirana, 1972.

[27] *Ruinele*, p. 187.

[28] Tezaurul de la Baziaș (I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj-Napoca, 1974, p. 269/9; M. Chițescu RRCD, p. 114/16); descoperiri izolate la Moldova Veche (I. Glodariu, *op. cit.*, p. 271/150; D. Bălănescu, Banatica, 8, 1985, p. 173); tezaur și descoperiri izolate la Pescari (F. Medeleț, T. Soroceanu, N. Gudea, ActaMN, 8, 1971, p. 466, notele 22-23; E. Chirilă, N. Gudea, Apulum, 10, 1972, p. 713-714).

[29] Despre pătrunderea și prezența acestor drahme, vezi B. Mitrea, ED, 10, 1945, p. 79-99; Idem, SCN, 5, 1975, p. 21-58; Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, p. 29-30; N. Conovici, BSNR, 77-79 (1983-1985) nr. 131-133, 1987, p. 81-82.

[30] *Ruinele*, p. 190, moneda nr. 47.

[31] D. Cioloca, Altarul Banatului, 2, 1945, p. 346-354: D. Mioc, *Introducere la Cronica Banatului*, p. 14, 35.

[32] A. H. Golimas, C.C. Gheorghe, *op. cit.*, p. 12.

[33] O. Iliescu, RÉSEE, 18, 1980, 1, 3-12.

[34] A.H. Golimas, C.C. Gheorghe, *op. cit.*, p. 27-28.

[35] I. Winkler, SCN, 3, 1960, p. 433-448.

[36] *Ibidem*, p. 451-464.

[37] Cf. I. Andrieșescu, BSNR, 81-82/I, 1933-1934, p. 18-20; C. Moisil, BSNR, 92-95, 1944-1947, p. 3.

[38] C. Buracu, *Muzeul General Cena în Băile Herculane și Cronica Mehadiei*, Turnu-Severin, 1924.

[39] *Ruinele*, p. 191, piesa nr. 15 (de aramă). În Expoziția permanentă de istoria stațiunii Băile Herculane se află o monedă care, după iconografie și legendă – aproape ilizibilă –, ar corespunde cu moneda descrisă de cronicar în catalogul său.

[40] D. Mioc, *op. cit.*, p. 13.

[41] În listă sunt cuprinse doar piesele pe care am reușit să le identificăm, atât cât ne-a permis descrierea făcută de cronicar. Întrucât catalogul colecției sale este publicat în întregime, am considerat că nu mai este necesară reluarea descrierii fiecărei monede. Menționăm că pentru aceste două categorii monetare, Nicolae Stoica precizează că sunt de argint, astfel că nu am mai inclus nominalul în catalogul realizat de noi, în cadrul căruia am propus o nouă ordine, tipologică și cronologică, diferită, evident, de cea a cronicarului. De aceea, prima cifră reprezintă numărul de ordine din lista noastră, a doua pe cel din lista lui Nicolae Stoica, iar uneori, când a fost cazul, am adăugat a treia cifră, care reprezintă anul Romei, menționat de acesta.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

LES SOURCES NUMISMATIQUES DANS L'OEUVRE DU CHRONIQUEUR NICOLAE STOICA DE HAŢEG (I)

RÉSUMÉ

L'auteur présente les préoccupations numismatiques du chroniqueur Nicolae Stoica de Haţeg, illustrées dans ses œuvres et par le catalogue de sa collection [1,2], qu'il a rédigé en 1833. Dans ses deux chroniques (*La chronique du Banat* et *La chronique de Mehadia*) il utilise des données numismatiques; on doit apprécier surtout les informations sur les découvertes monétaires de la zone de Băile Herculane [8,9]. Il fait des commentaires sur des monnaies romaines impériales [10, 11, 12], grecques [13, 14, 15] ou thraces [16].

Du catalogue dressé par Nicolae Stoica on analyse la partie concernant les monnaies grecques et romaines républicaines. Le chroniqueur a fait de grands efforts pour préciser les émissions et il a souvent réussi, mais il a fait aussi des erreurs en essayant de déchiffrer les légendes et d'interpréter l'iconographie [21]. On souligne l'importance des drachmes de Dyrrhachion et Apollonie découvertes à Mehadia et ses environs [27, 28, 29]. On présente la liste de ces monnaies [41] avec des références à la littérature actuelle et, par conséquent, dans un ordre qui diffère de celui adopté par le chroniqueur.

Les préoccupations numismatiques de Nicolae Stoica sont en accord avec celles manifestées à l'époque en Europe et même dans la culture roumaine [33, 34] et on peut le considérer comme le premier numismate du Banat.

CONSTANTIN ALESSANDRESCU (1856-1916), MEMBRU FONDATOR AL SOCIETĂŢII NUMISMATICE ROMÂNE

NICOLAE CURDOV

În urmă cu 88 de ani, în primăvara anului 1903, un grup de pasionaţi colecţionari de monede şi medalii au avut iniţiativa fondării Societăţii Numismatice Române. Aceştia erau Alexandru G. Cantacuzino, Lt. col. George Iordănescu, dr. George Severeanu, Constantin Alessandrescu şi Dimitrie Panku. Cu excepţia dr. George Severeanu, despre viaţa şi activitatea lor, despre greutăţile întâmpinate la început de drum când „scepticismul multora, cărora această grupare de amatori şi colecţionari de monede vechi le părea cel puţin inoportună într-o vreme când şi studiul vechilor monumente de cultură şi arta medalistică erau încă puţin preţuite la noi" [1] cunoaştem încă foarte puţin.

Întrucât în cele ce urmează încercăm să reconstituim momente din viaţa şi activitatea unuia dintre aceşti iniţiatori, considerăm necesar să reamintim pe scurt, modul în care a luat fiinţă S.N.R. Primul pas după constituirea comitetului de iniţiativă amintit, a fost obţinerea acordului privind înfiinţarea Societăţii. Acest acord a fost solicitat singurelor personalităţi ale vieţii ştiinţifice care se ocupau de numismatică la acea vreme în România şi anume: Dimitrie A. Sturdza, Mihail C. Sutzu şi Grigore Tocilescu. După multe dificultăţi, obţinându-se acordul [2], a fost lansat un apel în presă prin care toţi colecţionarii şi amatorii din ţară erau invitaţi a-şi trimite adeziunile în vederea constituirii S.N.R. Până la 28 decembrie au fost primite 37 de adeziuni pe baza cărora a fost convocată adunarea generală de constituire. Atunci au fost proclamaţi membrii fondatori, s-a votat statutul şi a fost ales primul comitet de conducere al Societăţii Numismatice Române, alcătuit astfel: preşedinte de onoare: D.A. Sturdza; preşedinte activ: M. C. Sutzu; vicepreşedinte: Grigore Tocilescu; secretar: Al. G. Cantacuzino; secretar adjunct: George Severeanu; casier-contabil: Lt. col. G. Iordănescu; membri: Constantin Alessandrescu, Carol Storck, E.D. Mirea şi Dimitrie Panku.

Efigiile unora dintre membrii acestui prim comitet de conducere au fost imortalizate cu diferite ocazii în bronzul nepieritor al medaliei. De această onoare s-au bucurat: D. A. Sturdza, M.C. Sutzu, Gr. Tocilescu şi Constantin Alessandrescu [3]. Celui din urmă, medalistul Tony Szirmai i-a dedicat în anul 1907 o plachetă care, datorită numărului redus de exemplare pus în circulaţie, ca şi faptului că a fost schematic prezentată la vremea sa, este mai puţin cunoscută. Pentru acest motiv şi datorită unor cercetări recente care ne-au furnizat date noi privind baterea acestei plachete, descrierea va fi însoţită de mici completări [4]:

BSNR, LXXXVI–LXXXVII, 1992–1993, p. 341–348

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com